

Гр. 16611А-2958
Р. 92

16

завѣдатель — Андрей Дѣдицкій парохъ 1834
до 1863 р. — Тома Жегестовскій сотрудникъ
— Іоанъ Ханикъ сотрудникъ — Анто́нъ Ту-
становскій сотрудникъ — Сильвестеръ Дан-
ковскій сотрудникъ — Левъ Кѣвшевичъ со-
трудникъ — Сильвестеръ Проциньскій сотруд-
никъ — Михаилъ Косоноцкій сотрудникъ —
Іоанъ Лысякъ сотрудникъ — Емилианъ Дѣ-
дицкій парохъ, деканъ угнѣвскій, вѣдь 1864 р.
до теперь.

Сѣлець белскій 1898 р

МѢСТОЧКО

МОСТЫ ВЕЛИКІИ

ВЪ ОКРУЗѢ ЖОВКѢВСКѢМЪ.

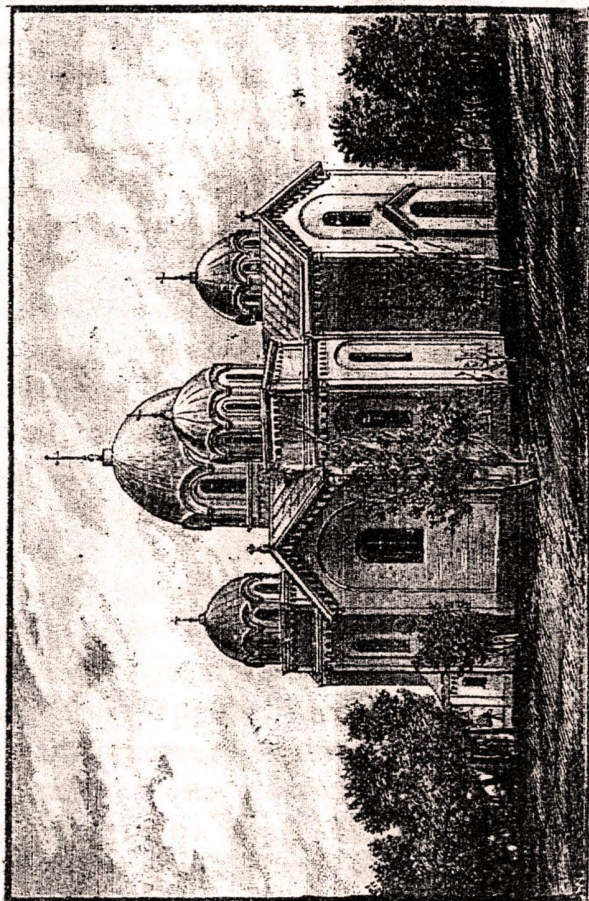
Написавъ

Василь Чернецкій.

ЛЪВѢВЪ 1898.

Намадомъ Братства церковного въ Мостахъ великихъ.

Зъ друкарнѣ Института Ставропійскаго.

Церковь въ Мостахъ великихъ.

Въ краснѣмъ положеніи надъ рѣкою Ратою, при мурованнѣй дорозѣ межи Жовкевою и Крестонополемъ, розлягае ся на горбочку мѣсточко Мосты-великѣй въ окружѣ жовкѣвскѣмъ, числяче 2.300 душъ Русинѣвъ, 600 латинникѣвъ и 1.500 жидѣвъ. По-пѣдѣ мѣсточкомъ плыве зъ одного боку по пѣсковатѣмъ руслѣ Рата, надъ котрою стоятъ побудованнѣ два довшнѣ мосты, зъ другого боку припирають до мѣсточка пѣсковатѣй орнѣ поля, пасовиска и розлогѣй сосновѣй лѣсы, завдяки паровымъ тартакамъ розрѣдженѣй. Посередѣ квадратоваго ринку о деревяныхъ зъ пѣдѣвнѣми домахъ, де не бракуе завадѣвъ, крамницъ и шинѣвъ, стоить глубша кирниця зъ колесомъ пѣдѣ деревянымъ покрыломъ. Зъ ринку розходятъ ея бѣчнѣй улицѣ — тамъ мешкають вытисненѣй жидами зъ ринку мѣщане; они занимають ся господарствомъ, трацтвомъ, тесельскими работами, або палять углѣ въ лѣсахъ та розвозять его зъ мазкою и дѣгтемъ по рѣзныхъ сторонахъ.

Первѣстна осѣвшя тутъ въ старинѣ не знати коли осада людска середѣ лѣсѣвъ —

звала ся „Мостками“, имовѣрно вѣдѣ побудованихъ мостковъ надъ Ратою для лучшей комунікаціи. Кажуть, що тота осада осѣла була на подовжнѣмъ горбочку по лѣвѣмъ боцѣ Раты; по правѣмъ же боцѣ Раты стояли розлогі густі лѣсы въ мочарами, по котрыхъ полишилась назва „Багна“, хочъ ихъ зъ ходомъ часу осушено. Начаткову малу осаду въ „Мосткахъ“ мали, пѣсля переказу, побѣдшити о сѣвшій мѣжъ нею Татаре, но при якихъ се стало ся обставинахъ, переказъ не голосять. Що переказъ не естъ безпѣдставный, вказують назвы улицъ и площъ, типы мѣстевыхъ людей та переходаній зъмчаѣ, які не стрѣчають ся въ сусѣдствѣ. У Мостахъ е доси улицъ звані „Кримска“, „Шийкова“, площъ „Турчины“, „Окопы“ и „Переходы“. Всѣ тѣ назвы не суть безъ пѣдставы, але ихъ почину дослѣдити трудно. Одно дивуе, що межи народомъ нема звѣстокъ, щобы коли Татаре бушували въ Мостахъ, а прецѣнь выправляли они въ доохрестныхъ селахъ въ своихъ походахъ на поблизку Сокальску и Белску землю кроваві рѣзню при пожежахъ и рабунку, на що е историчнї доказы.

Кольонія татарска, засиливши первѣстну осаду въ Мосткахъ, мала осѣсти на улиці званій „Шийковій“, котрой назву виводять вѣдѣ турецкого слова „Шейкъ“. Тота улица,

притыкаюча до передмѣстя „Старї Мосты“ то найдавнѣйша въ мѣсточку, а жителѣ улицѣ, называнї „Шийками“, мають бути потомками татарской колонїи. Мужчины особливого типу, крѣпко збудованї, смѣлї и бутнї, не занимали ся рѣльництвомъ анѣ дѣловымъ господарствомъ, тую працю полишали они своимъ женамъ и дѣтямъ, а самї курили угле въ лѣсахъ и провадили дохѣдну торговлю углемъ, мазею та догтемъ на всѣ боки.

Вѣдѣ Львова по Варшаву, Чернѣвцѣ а навѣтъ Молдаву були Мостенцѣ знанї яко углярѣ и мазярѣ. Торговельнї тогары розвозили они на тѣсныхъ вѣзкахъ зъ плиткыми драбинками безъ плетѣнки або лубу. До вѣзковъ о двохъ дишляхъ запрягали по три конї. Найсильнѣйшого, передне до вѣзды вытревованого коня запрягали межи дишлѣ въ глобляхъ зъ дугою, другихъ двохъ по его бокахъ. Середный конь, званый „хомутный“, бувъ у великомъ пошанованю. Скоро Мостенець повернувъ до дому по довшій неразъ кѣлькамѣсячнїй подорожи по далекѣмъ свѣтѣ, то выйшовша ему на стрѣчу родена допытувалася на вступѣ: „якъ ся має конь хомутный?“ и оглядала его на всѣ боки. Углярѣ хавъ на тѣснѣмъ вѣзку стоячи, безъ гамульца и вѣчокъ, а се найцѣкавѣйше, що анѣ вывернувъ, анѣ не счепявъ ся зъ фѣрами. Спо-

сббъ такои вѣды мае — по высказанъ очевидцѣвъ — переходуватись доси mezi Татарами; Мостенць-углярѣ мусѣли его переняти по своимъ татарскихъ предкахъ, бо нѣкто такъ не вѣдитъ въ охрестности. Водъ часу, якъ побудовано желѣзній дороги въ краю та почато спроваджувати камѣнне угле парю зъ подальшихъ сторбнѣ, немало потерпѣла користна торговля мостенськихъ углярѣвъ. Зъ поступомъ часу догѣднѣ возы зъ желѣзными осями, зъ полукѣшками вытиснули тѣснѣ вѣзки зъ прозрачными драбинками, а коли углярѣ присвоили вже собѣ догѣднѣ возы, однихъ лише малярѣвъ и догярѣвъ можна стрѣтити въ торговельныхъ провѣдкахъ на тѣсныхъ вѣзкахъ зъ „хомутнымъ“ mezi двома диллями въ голобляхъ зъ дугою.

Коли зросла осада „Мостѣвъ“ заселена Татарами, постаравъ ся Станиславъ графъ зъ Тенчина Тенчиньскій, староста люблиньскій и белскій, що по силѣ грамоты короля Жигмонта Августа зъ 1549 р. перемѣнено село „Мостки“ на мѣсточко, прозвавши его „Августовомъ“, опѣсля „Мостами великими“ и такъ оно зовесь до теперь. Згаданный король надавъ заснованому мѣсточку магдебургске право, позволивъ на торги що середы и на два ярмарки въ роцѣ: въ день Божого Тѣла и на Всѣхъ Святыхъ, увѣльнивъ мѣщанъ водъ

панщины, на десять лѣтъ водъ податкѣвъ, надавъ право пропинацїине на вываръ меду и пива, привилеѣ на рѣзницѣ, на воскобойню та на вѣльнѣ зрубы на паливо и на будѣвлю въ охрестныхъ королѣвскихъ лѣсахъ. Черезъ надѣлене мѣщанъ користными привилеями стало мѣсточко розвиватись и розширяти ся по правѣмъ боцѣ Рата. Въ серединѣ ринку побудовано обширный ратушь, а мѣсточко, въ котрѣмъ почали осѣдати всѣлякѣ ремѣсники, оточено зъ трехъ бокѣвъ высокимъ парканомъ зъ трема брамами, а до четвертого боку притыкала Рата. Пѣсля переходаныхъ записокъ, числило мѣсточко 1564 р., маюче чотири улицѣ — Белску, Кошеву, Вовчу и Львѣвску — 257 домѣвъ, а 1616 року зросло се число до 362 домѣвъ. Найшли на мѣсточко тяжкѣ часы: краевѣ несопоѣ, морова зараза, — по нѣй полишили ся въ лѣсѣ два памятникѣ хресты, — его ограбили и спалили Шведы и оно пѣдѣупало. При пожарѣ мѣста зъ ратушемъ запропастили ся стариннѣ записки зъ грамотами, котрѣ могли бы пояснити нѣоднѣ цѣкавѣ обставины зъ далекои минувшости, дотыкаючѣ исторїи Мостѣвъ. Въ теперѣшнѣмъ мѣскѣмъ архивѣ переходують ся, окрѣмъ рахунковыхъ записокъ, списана на пергаменѣ привилейна грамота короля Жигмонта Августа зъ 1549 р. — поименный списъ мѣщанъ кор-

чуючихъ лѣсы по правомъ боцѣ Раты 1564 року за-для розросту мѣсточка, — записки люстраційнѣ вѣдъ 1563—1628 року, зъ котрыхъ можна дѣзнати ся, що до сего мѣсточка принадлежали села Волиця, Двѣрць, Бутины, Хоронѣвъ, Домашѣвъ, Хлѣвчаны, становлячи окрему вѣдъ мѣсточка аренду. Щобы допомогти мѣсточку по спаленю Шведами, надѣливъ его король Августъ III грамотою 1744 р. новими шѣстьма ярмарками зъ дозволомъ мѣщанамъ побирати ярмарочне и мостове, але се мало допомогло пѣдъупавшому мѣсту. До найновѣйшихъ часѣвъ представляли ся Мосты яко запусcene мѣсточко, поки его виду не прикрасили: просторѣ мурованѣ вѣйсковѣ касарнѣ зъ шпиталемъ, побудованѣ для пѣхоты и кѣнницѣ, касино вѣйскове, одноповерхный будынокъ ц. е. суду повѣтового, кѣлька хорошихъ новѣйшихъ домѣвъ, зреставрований по пожарѣ 1830 р. лат. костель, та величава мурована руска церковь, котрой пять високихъ бань видѣють зъ далека на всѣ боки.

Мѣсточко Мосты принадлежало вѣдъ своего основаня до дѣбрь королѣвскихъ, становило якѣйсъ часъ самостѣйне староство, поки его не прилучено до белского староства. По упадку Польщѣ, выставлене на продажъ черезъ австрѣйске правительство на лѣпитацію, купивъ

его зъ принадлежными селами Юснѣъ Удрицкѣй вѣ епѣлцѣ зъ Лянгомъ за 111.011 гр. 11 кр., але той розлогѣй зъ просторыми лѣсами маєтокъ роздроблялъ ся вѣ дальшахъ часахъ.

Въ покупленыхъ лѣсахъ була фабрика терпентины и зелѣзна гута. До тыхъ фабрикъ спроваджено Мазурѣвъ, надано имъ корчунки, на котрыхъ они осѣли, и се дало починъ до заснованя близько Мостѣвъ двохъ мазурскихъ кольонѣй — вѣ Станислѣвцѣ и вѣ Вечоркахъ.

*

*

*

Що вѣ Мостахъ великихъ була вѣдъ часу основаня мѣсточка руска церковь и она погорѣла, посвѣдчае перехована достовѣрна вѣдпнѣе грамоты вѣ церковнѣмъ архѣвѣ. Подасмо ен тутъ вѣ перекладѣ:

„На вѣковѣчну памятку Мы Жягмонтъ Августъ зъ ласки Божой король польскѣй, великѣй вождѣ литовскѣй и т. д. Заявляемо нинѣшнымъ Нашимъ письмомъ всемъ взагалѣ и каждому поодинокю теперъ жиющимъ и тымъ такожь, до котрыхъ вѣ будущности зайде вѣдомѣсть о сѣмъ письмѣ. Предложено Намъ зѣ стороны Грицька Попа слѣдующе: Церковь Благовѣщеня Пресв. Дѣвы Марѣи, знаходяча ся вѣ мѣстѣ Августовѣ, котра не такъ припадково, якъ радше зъ допусту Божего вразъ

изъ грамотъ ми фундаціиными, зъ книжками и иншими многими оздобами, апаратурою и прочою церковною утварію черезъ огонь до кореня спалена и знищена, о чѣмъ Насъ урядовыми документами зб стороны староства белского пересвѣдчено. Деякі зъ нашихъ радникѣвъ предложили Намъ прошене, щобы Грицька Попа, теперъ тымчасового завѣдателя, въ первѣстнѣй фундаціи огнемъ знищеною, за-для его заслугъ положеныхъ около той церкви въ цѣли ширеня славы Божою, на дальше на тѣмъ становиску задержати, — вѣнъ бо выше згадану церковь своимъ власнымъ коштомъ и трудомъ вѣдбудувавъ и фундацію надѣливъ, за що просятъ Насъ о ласкаве удѣленя нового привілею замѣсть спаленого. Мы до прошеня сего, яко оправданого, радо приклоняемо ся, того Грицька Попа и его наслѣдникѣвъ при тѣй церкви задержуемо и надѣляемо отсимъ Нашимъ письмомъ слѣдующей привілей: Грицько и его наслѣдники будутъ уживати тыхъ самыхъ привілеѣвъ, якѣ мала церковь, закимъ згорѣла, въ цѣлѣй повнотѣ, зб всѣми пожисками, плодами, доходами, полями, лугами, огородами и полемъ положенымъ коло пригдетва, якъ такожь дозвѣль на рубаня дерева на домову потрѣбъ, зъ тымъ додаткомъ що не выключаютъ ся другі доходы, принаежні титуломъ давнѣй-

шихъ фундаціи до той церкви. Зъ того всего будутъ користати и правні наслѣдники, будутъ держати и уживати въ спокую безъ перепонъ по вѣчнѣ часы. Для ствердження достовѣрности вытискаемо на письмѣ Нашу печать. Дано въ Парковѣй дня 3 августа 1564 року.“

По спаленю первѣстной церкви въ Мостахъ зъ актами и приборами, якъ свѣдчить наведена грамота, выставлено другу и она стояла вѣдъ 1565—1712 р., отже перестояла 147 лѣтъ. Що зъ нею сталося, не знати, бо нема о нѣй жадныхъ звѣстокъ анѣ записокъ. Въ 1712 роцѣ побудовано — по свѣдоцтвѣ вырѣзаной написи надъ входовыми дверми — третю зъ черги деревяну церковь. Голосить переказъ, що при будовѣ церкви брано на вглядъ розмѣръ иконостаса, закупленого въ якѣмсь монастыри. Той иконостасъ переховуеся доси въ новѣй церкви, яко дорогоцѣннѣсть старинной рѣзбарской руской штуки. На той иконостасъ звертають знатоки бѣльшу увагу и на представленя консерватора п. Юліяна Захаріевича, профессора політехники, удѣлило министерство 500 зр. на его вѣдновленя — и сесю роботу выконавъ нашъ ширше звѣстный артистъ-маляръ п. Корнило Устіяновичъ.

Коли згадана третя зъ черги церковь перестоявши 178 лѣтъ грозила за-для ста-

рости упадкомъ, удало ся по ббльшихъ трудахъ довести до того, що дня 17-ого серпня 1890 р. положено угольный камнь подъ будову новои, просторси церкви въ византійськѣмъ стилю, при чѣмъ вмуровано въ склянѣмъ сосудѣ пропамятне на пергаменѣ уложено письмо, подписане присутными тому торжеству. Плянъ церкви зладивъ архитектъ п. Василь Нагѣрний, выконансми пляну займивъ ся п. Павло Левицкій, будѣвничій зъ Добрачина; она коштувала надъ 40.000 зр. При розкопѣ пѣдваланъ старои церкви вѣдкрыто гробы чотирохъ бувшихъ душпастирѣвъ въ Мостахъ, въ гробахъ знайдено по-при спорохнѣлыхъ вѣстякахъ кадилицю, оловяну чашу, воздухъ, останки зъ фелонѣвъ и шапку баранячу. Зъ придатного матеріалу изъ розбранои церкви добудовано бабинець до каплицѣ, що стоить середъ надгробныхъ памятникѣвъ на мѣскѣмъ цвинтарѣ. Тоту каплицю вымуровано 1765 р., опѣсля зреставровано еи и вѣдновлено 1871 р. Въ нѣй служить ся часами св. литургія. По трилѣтнѣй праці укѣнчено хорошу будѣвлю и дня 26 падолиста 1893 р. при здвигу народу торжественно поблагословивъ престолъ о. Еміліанъ Дѣдицкій, мѣсцевый парохъ, деканъ угѣвскій, а опѣсля вѣдслуживъ вѣнъ соборну зъ дѣяконами першу св. литургію въ новѣй церкви,

повставшѣй его старанными заходами. Нова мурована зъ двома закристіями церковь, опять баняхъ, бляхою крыта, заосмотрена громозводомъ, стоить побудована на горбку надъ Ратою и представляе ся въ гарнѣмъ видѣ. Еи просторъ выносить въ свѣтлѣ 433 квадратныхъ метрѣвъ, середна баня спочивае на чотирохъ грубыхъ стовпахъ. Опарканену церковь окружае площа изъ старинного закрытого цвинтаря, на котрѣмъ спочиваютъ побѣчь себе пѣдъ камѣнными надгробными памятниками два бувши мѣсцеві душпастирѣ оо. Стефанъ Бачинскій и Андрей Дѣдицкій.

Вѣйшовши въ церковь, выложено теребовельскими камѣнными плитами, впадае въ око згаданный оказалый старинный иконостасъ; на нѣмъ можна бачити дорогоцѣнну зъ чистого срѣбла выроблену окрасу на образахъ Спасителя и Божои Матери. У великѣмъ престолѣ мѣститъ ся пѣдъ балдахиномъ новѣй ковчегъ, окруженный краснымъ свѣтломъ, та высокій срѣбный хрестъ семи фунтѣвъ ваги. Въ закристіи переходуе ся старинне четкимъ письмомъ списане Евангеліе зъ красными иниціалами, якъ и старинне крѣсло, що походить изъ „стипы“ зъ замку кристинопѣльского. Можный Салезій Потоцкій, воевода кристинопѣльскій, выправивъ бувъ по смерти своои жены

Анны зъ роду Лящвъ, упокоювшои ся 1772 р., кблъкадневну „стипу“, а коли она себнчила ся, дбставъ кождый зъ присутныхъ духовныхъ мбжь иншимъ такожь крѣсло, на котрбмъ сидѣвъ при „стипѣ“. Стипове крѣсло привѣзъ тогдѣшний душпастирь зъ Крестонополя до Мостбвъ и передавъ его церкви. Ббльше такихъ крѣсель не видати въ охрестности, бо ихъ часъ знищивъ. Крѣсло доси добре переховане, выбите шеброу, на пружинахъ, естъ такъ практично зложено, що дасть ся розтягнути и на нѣмъ можна сидячи выгбдно переспати ся.

Якъ давнѣйшій мѣщане Русины мостеньскій любовію огортали свою церковь, такъ и ихъ потомки наслѣдують своихъ предкбвъ, а найлѣпшимъ доказ омъ сего суть значні жертвы зложені добровбльно на окрасу новой церкви, котру Его Святбсть Левъ XIII грамотою зъ д. 14 жовтня 1895 р. надѣливъ трема вбдпустами: въ день Благовѣщеня, Успенія и Покровы Пресв. Богородицѣ. И такъ: Григорій и Анна Бѣлашѣ зъ присѣлка Боровыхъ закупили ковчегъ за 250 зр., Гаврило Андрушко зъ Боровыхъ канделябры за 130 зр., Константинъ Кѣсь зъ сыномъ Димитромъ фелонь, канделябры, хоругви за 300 зр., Михайль Груба фелонь за 120 зр., вдова Текля Ивашко фелонь за 125 зр., Михайль Цюпа Евангеліе

за 100 зр., Іоанъ и Марія Чорній фелонь за 74 зр., старше и молодше церковне братство зложило надъ 1.000 зр. на купно диванбвъ, хоруговъ и другихъ потрѣбныхъ приборбвъ церковныхъ, и т. д. Честь и слава чч. мѣщанамъ и парохіяннамъ мостеньскимъ за оказувану любовь и приклоннбсть для св. церкви и руской народности!

Подавши короткй звѣстки о мѣсточку Мостахъ великихъ зббрані зъ мѣсцевыхъ архіббвъ та народныхъ переказбвъ, подаю ту ще душпастирѣвъ, що дѣйствовали при руской мѣской церкви: Яковъ Мокрицкій парохъ ум. 1748 р. — Дамянъ Мокрицкій парохъ ум. 1762 р. — Михайль Мокрицкій сотрудникъ — Еронимъ Куницкій сотрудникъ — Левъ Плешкевичъ парохъ 1762—1785 р. — Яковъ Предримірскій сотрудникъ — Іоанъ Ясницкій сотрудникъ — Андрей Предримірскій парохъ 1785—1788 р. — Симеонъ Предримірскій сотрудникъ — Вавришкевичъ сотрудникъ — Панкевичъ сотрудникъ — Василь Новосядловскій завѣдатель — Стефанъ Бачинскій парохъ, почетный крилошанинъ, испытуватель просинодальный, деканъ угнбвскій 1788—1833 р. — Іоакимъ Грохольскій сотрудникъ — Атанасій Товарницкій сотрудникъ — Теодоръ Лукашевскій сотрудникъ [пбавнѣше крилошанинъ Капітулы перемыской] — Антбвъ Вислоцкій